Ataskaita už 2021 doktorantūros metus

Doktorantė: Neringa Urbonaitė
Vadovas: Prof. habil. dr. Leonidas Sakalauskas

Vilniaus Universitetas
Duomenų mokslo ir skaitmeninių technologijų institutas

2021 rugsėjo 30 d.

Disertacijos tema:
Fraktalinio Brauno Lauko tyrimas ir taikymas daugiamačių duomenų modeliavime

Vadovas:
Prof. habil. dr. Leonidas Sakalauskas

Pradžios pabaigos metai:
2019-2023

Disertacijos rengimo planas

Studijų metai	Egzaminai		Konferencijos		Publikacijos
-	Planas	Įvykdyta	Planas	Įvykdyta	Planas
I 2019-2020	2	2	1	1	–
II 2020-2021	**2**	**2**	0	**1**	1
III 2021-2022	–	–	1	–	–
IV 2022-2023	–	–	1	–	1
Iš viso	4	4	2	1	2

lentelė 1: Disertacijos rengimo planas

Einamieji studijų metai (III: 2021/2022).

Egzaminai		Konferencijos		Publikacijos	
Planas	¿Ivykdyta	Planas	¿Ivykdyta	Planas	¿Ivykdyta
Fundamentalieji informatikos ir informatiko inžinerijos metodai	Išlaikyta	DAMSS'2019			
Gilieji neuroniniai tinklai	$2021-06$ Išlaikyta	ASMDA 2021 birželio 1- 4 d. Conference of the Applied Stochastic Models and Data Analysis	Investigation of fractional Brownian fields	1	1

lentelė 2: Disertacijos rengimo planas

Mokslinių tyrimų ir disertacijos rengimo etapai

	Darbo pavadinimas	Atlikimo terminai	Pastabos
1.	Mokslinių tyrimų disertacijos tema apžvalga ir analizė (Lietuvoje ir užsienyje): 1. Atlikti daugiamačių Krigingo modelių apžvalgą. 2. Nustatyti (identifikuoti) mokslines problemas, kylančias uždaviniuose.	2019 m. spalio mėn. – 2020 m. rugsėjo mėn.	Parengta mokslinė literatūros apžvalga.
2.	**Mokslinio tyrimo vykdymas:** 2.1. Tyrimo metodikos sudarymas; 2.1.1Tyrimo metodikos iškeltam uždaviniui spręsti parinkimas; 2.1.2 Teorinio ir empirinio tyrimų suplanavimas pagal pasirinktą metodiką. **2.2. Teorinis tyrimas:** 2.2.1 Fraktalinių Brauno laukų (FBL) savybių tyrimas; 2.2.2 FBL realizacijų kompiuterinio imitavimo metodo sukūrimas. 2.3.1 FBL pritaikymas daugiamačiam krigingui ir ekstrepoliavimui; 2.3.2 Atstikitinių laukų parametrų vertinimo metodų: semivariogramos ir didžiausio tikėtinumo algoritmų sukūrimas. 2.3.3 Kompiuterinių eksperimentų atlikimas generuojant FBL realizaciją imtis ir palyginant jų parametrų vertinimo rezultatus su kitais atsitiktiniai laukais;	2020 m. spalio mėn. – 2021 m. balandžio mėn. 2020 m. gegužės mėn. – 2021 m. rugsėjo mėn. 2021 m. lapkričio mėn. – 2022 m. rugsėjo mėn.	Parengta FBL modelių apžvalga. Sudarytas Fraktalinis vektorinis Brauno lauko (FvBl) modelis. Sudarytas FvBl'o realizacijų generavimo metodas. Sudaryti vertinimo metodai: didžiausio tikėtinumo ir variogramos. Atliktas Monte Carlo eksperimentas. Sudarytas krigingo metodas su FvBl'o kovariacijų matrica.

Disertacijos uždaviniai

Tyrimo objektas: daugiamačiai duomenų modeliavimo metodai, skirti vertinti, modeliuoti, generuoti fraktalinį vektorinį Brauno lauką.

Tikslas: Algoritmų kūrimas, skirtų daugiamačiams duomenims ir jų sąsajoms vertinti, generuoti, prognozuoti, kai yra stebėjimų trūkumas, taikant fraktalinį vektorinį Brauno lauko modelį.

Uždaviniai:

1. Sukurti FVBL'o modelį;
2. Sudaryti FVBL'o realizacijų generavimo algoritmą;
3. Sudaryti FVBL'o vertinimo algoritmą taikant didžiausio tikėtinumo metodą (DT) ir palyginti jį su variogramos (V) metodu;
4. Sudaryti metodą daugiamačių duomenų ekstrepoliavimui taikant FVBL'o modelį;
5. Pritaikyti sukurtą metodą praktiniams uždaviniams.

Krigingas

Algorithm 1: Krigingas

Input : $X = (x^{(1)}, x^{(2)}, ..., x^{(K)})$, $Z = (z_{(1)}, z_{(2)}, ..., z_{(K)})$, $E_i = 1$, $1 \leq i \leq K$, $X_{new} = (x_{new}^{(1)}, x_{new}^{(2)}, ..., x_{new}^{(P)})$, $1 \leq p \leq P$, H

Output: $Y(X_{new})$

for $i \leftarrow 1$ **to** K **do**
    for $j \leftarrow 1$ **to** K **do**
        $A_{i,j} = ((x^i - x^j) \cdot (x^i - x^j)^T)^H$
    end for
end for
Function *Prognosis(A, H, K, x_{new})*:
    for $j \leftarrow 1$ **to** K **do**
        $b_i = ((x_{new} - x^i) \cdot (x_{new} - x^i)^T)^H$
    end for
    $y = Z^T A^{-1}(b + E\frac{(1-E^T A^{-1} b)}{E^T A^{-1} E})$;
return
for $p \leftarrow 1$ **to** P **do**
    $Y(X_{new}) = Prognosis(A,\, H,\, K,\, x_{new}^{(p)})$
end for

Fraktalinio vektorinio Brauno lauko modelis

Tarkime, turime duomenų rinkinį: $X = (x^{(1)}, x^{(2)}, ..., x^{(k)})$; $x_{(i)} \in \mathbb{R}^d$; $1 \leq i, j \leq k$; $\mathbf{1} = (1, 1, ..., 1)$, $A = A_{i,j}$

$$A = ((x_i - x_j)^T (x_i - x_j))^H \tag{1}$$

$$B_H(X) = 2\frac{\mathbf{1}\mathbf{1}^T}{\mathbf{1}^T A^{-1} \mathbf{1}} - A \tag{2}$$

H - Hursto indeksas

Taikant darbe formulę (3) nereikia žinoti koordinačių pradžios, kitaip nei tradiciniame apibrėžime pagal A. Kolmogorovą.

[3] N. Pozniak, L. Sakalauskas ir L. Saltyte, Kriging model with fractional euclidean distance matrices,“ Informatica, t. 30, pp. 367-390, 2019.

Variograma

Vienas iš metodų ¿įvertinti parametrą H yra taikant variogramą. Tai fundamentalus modelis skirtas erdvinių porcesų modeliavimui.

Geostatistikos darbuose žinoma, kad variograma iš atsitiktinės funkcijos gali būti suskaidyta ¿į atskirus taškus.

$$V_{(1)} = \frac{2}{k(k-1)}(\sum_{i=1}^{k-1}\sum_{j=1}^{k}(z_i - z_j)(z_i - z_j))$$

$$V_{(2)} = \frac{\sum_{ii=1}^{m}\sum_{jj=1}^{m}(\sum_{i=1}^{k-1}\sum_{j=1}^{k}(z_{ii,i}-z_{ii,j})(z_{jj,i}-z_{jj,j})((x_i-x_j)^T(x_i-x_j))^H)^2}{\sum_{i=1}^{k}\sum_{j=1}^{k}((x_i-x_j)^T(x_i-x_j))^{2H}}$$

$$V(H) = V_{(1)} - V_{(2)} \tag{3}$$

Iš formulės (6) optimali parametro reikšmė ¿įvertinama minimizuojant pagal H.

Didžiausio tikėtinumo metodas

Taikant Didžiausio tikėtinumo metodą įvertinamos tokios parametrų reikšmės, su kuriomis gaunami rezultatai yra labiausiai tikėtini duotajam modeliui.

$$L = \frac{1}{K}(Z\ B_H(X)^{-1}Z^T - \frac{(Z\ B_H(X)^{-1}\mathbf{1})}{\mathbf{1}^T\ B_H(X)^{-1}\mathbf{1}}) \tag{4}$$

$$G(H) = \frac{1}{m}ln(L) + \frac{1}{k}ln(B_H(X)) \tag{5}$$

Tradiciškai yra taikomas variogramos metodas, o didžiausio tikėtinumo metodo taikymas erdvinių duomenų analizei yra mažai tyrinėtas.
Didžiausio tiketinumo metodą bandoma dažniausiai sudaryti tik procesams per Kolmogorovo tipo kovariacijų funkciją.

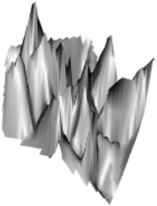

pav. 1: $H = 0.1$

pav. 2: $H = 0.9$

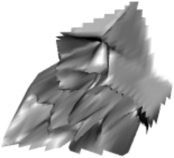

pav. 3: $H = 0.1$

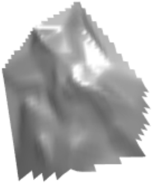

pav. 4: $H = 0.9$

Monte Karlo statistinis eksperimentas: DT metodas

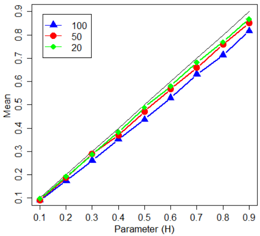

pav. 5: DT: Vidurkiai įvertintų parametrų H

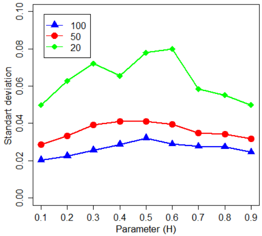

pav. 6: DT: Standartiniai nuokrypiai parametrų H

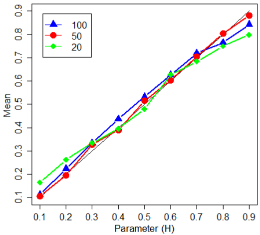

pav. 7: V

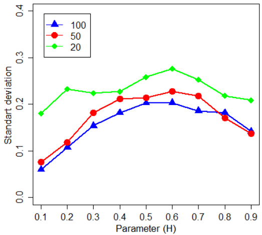

pav. 8: V

mėn.	2017	2018	2019	2020
1	0.84	0.81	0.83	0.83
2	0.81	0.82	0.80	0.81
3	0.78	0.73	0.71	0.71
4	0.67	0.72	0.70	0.75
5	0.75	0.69	0.65	0.74
6	0.72	0.77	0.72	0.66
7	0.70	0.76	0.65	0.71
8	0.63	0.67	0.70	0.70
9	0.60	0.67	0.59	0.66
10	0.66	0.65	0.64	0.64
11	0.73	0.76	0.71	0.78
12	0.72	0.83	0.79	0.76

lentelė 3: Rezultatai, Hursto įverčiai

Šepardo metodas

Algorithm 2: Shepard's Method

Input : $X = (x^{(1)}, x^{(2)}, ..., x^{(K)})$, $Z = (z^{(1)}, z^{(2)}, ..., z^{(K)})$, $E_i = 1$, $1 \leq i \leq K$, $X_{new} = (x_{new}^{(1)}, x_{new}^{(2)}, ..., x_{new}^{(P)})$, $1 \leq p \leq P$, D

Output: $Y(X_{new})$

Function *W*(x_{new}, D):
    for $j \leftarrow 1$ **to** K **do**
        $w_i = \frac{1}{((x^i - x_{new}) + (x^i - x_{new}))^D}$
    end for
return
Function *Prognosis*(x_{new}, D):
    $w = W(x_{new}, D)$
    $Y = \frac{Z \cdot w}{E \cdot w}$
return
for $p \leftarrow 1$ **to** P **do**
    $Y(X_{new}) = Prognosis(\ x_{new}^{(p)},\ D)$
end for

Sunkiųjų metalų (Cd, Cu, Pb, Zn) ir aukščio matavimai prie Maso upės (Olandija). $m = 5$; $K = 155$; $P = 3103$.

pav. 9: Matavimai

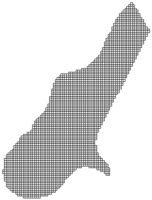

pav. 10: Gardelė

Krigingo modelis

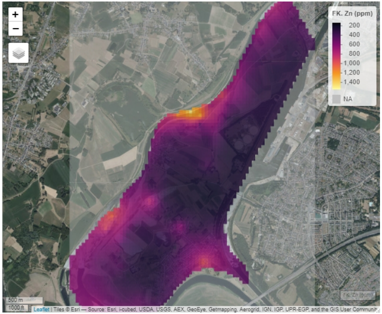

Šepardo modelis

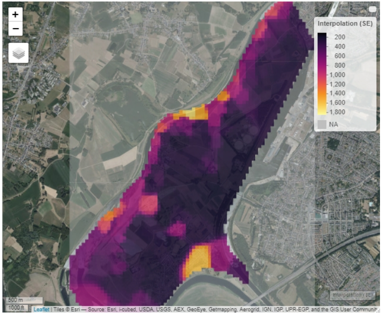

Zn [ppm]

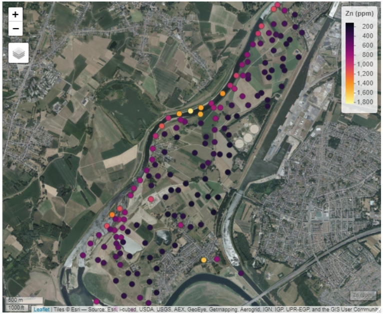

Krigingo modelis

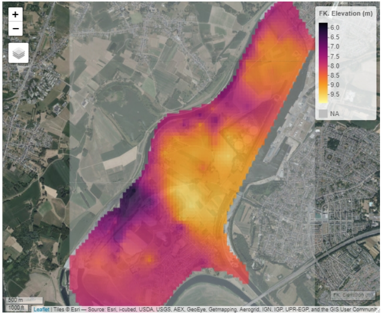

Šepardo modelis

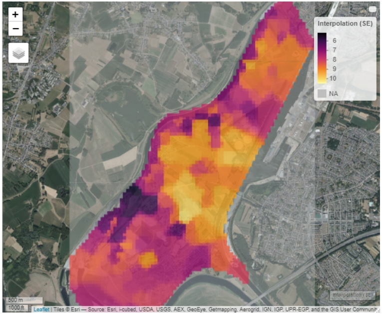

Aukštis [m]

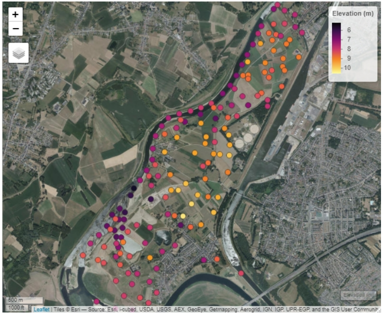

2021/2022 m. m. darbo planas

Disertacijos rengimo planas

1. Metodų taikymas praktiniams uždaviniams;
2. Sudalyvauti konferencijoje;
3. Parengti publikaciją;

Ačiū!